

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*Адоніна В.В., ст. викладач,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля*

У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Таке середовище змушує керівництво швидко адаптуватися до нових умов, потребує знання законів розвитку та пошуку шляхів виживання в ринковій економіці, врахування чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища [3].

Найважливішими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства, є ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Насамперед, економічна-безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже ґрунтується на їхньому фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку. Наявність багаторівневої концепції економічної безпеки господарюючих суб'єктів усіх рівнів дає можливість забезпечити передбачуваність зовнішніх загроз підприємствам.

Головна мета управління економічною безпекою – забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного використання ресурсів, забезпечення певного рівня трудового життя персоналу та якості господарських процесів підприємства, а також постійного стимулювати нарощування наявного потенціалу та його стабільного розвитку [5].

До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи того суб'єкта господарювання;
- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних НДДКР;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [6].

Головна та функціональні цілі зумовлюють формування необхідних структуроутворюючих елементів і загальної схеми організації економічної безпеки.

Загальна схема процесу організації економічної безпеки включає такі дії (заходи), що здійснюються послідовно або одночасно:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав інформації, технології та устаткування);
- загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- загально-тактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;

- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;
- здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки; є) загальна оцінка досягнутою рівня економічної безпеки.

Тільки за здійснення в необхідному обсязі зазначених дій (заходів) можна буде досягти належного рівня економічної безпеки підприємства.

Система економічної безпеки підприємства традиційно включає такі складові:

- інтелектуальну і кадрову;
- інформаційну;
- техніко-технологічну;
- фінансову;
- політико-правову та екологічну;
- силову [1].

Основними напрямками організації економічної безпеки підприємства за окремими функціональними складовими є:

1. Фінансова складова, яка вважається провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є основою будь-якої економічної системи.

Спочатку оцінюються загрози економічній безпеці, що мають політико-правовий характер і включають:

- внутрішні негативні дії;
- зовнішні негативні дії;
- форс-мажорні обставини;

У процесі оцінки поточного рівня забезпечення фінансової складової економічної безпеки підлягають аналізу:

- фінансова звітність і результати роботи підприємства – платоспроможність, фінансова незалежність, структура й використання капіталу та прибутку;
- конкурентний стан підприємства на ринку – частка ринку, якою володіє суб'єкт господарювання; рівень застосовуваних технологій і менеджменту;
- ринок цінних паперів-підприємства – оператори та інвестори цінних паперів, курс акцій і лістинг.

Важливою передумовою охорони фінансової складової економічної безпеки є планування (включаючи й бюджетне) комплексу необхідних заходів та оперативна реалізація запланованих дій у процесі здійснення тим чи іншим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності.

2. Інтелектуальна й кадрова складова – належний рівень економічної безпеки у великій мірі залежить від складу кадрів, їхнього інтелекту та професіоналізму.

Охорона інтелектуальної та кадрової складових економічної безпеки охоплює взаємопов'язані і водночас самостійні напрями діяльності будь-якого суб'єкта господарювання.

На першій стадії процесу охорони цієї складової економічної безпеки оцінюються загрози негативних дій і можливої шкоди від таких дій. З-поміж основних негативних впливів на економічну безпеку підприємства виокремлюють недостатню кваліфікацію працівників тих чи інших структурних підрозділів, їхнє небажання або нездатність приносити максимальну користь своїй фірмі. Це може бути зумовлене низьким рівнем управління персоналом, браком коштів на оплату праці окремих категорій персоналу підприємства чи нераціональним їх витрачанням.

Процес планування та управління персоналом, спрямований на охорону належного рівня економічної безпеки, має охоплювати організацію системи підбору, найму, навчання й мотивації праці необхідних працівників, включаючи матеріальні та моральні стимули, престижність професії, волю до творчості, забезпечення соціальними благами.

3. Техніко-технологічна складова – процес охорони техніко-технологічної складової економічної безпеки, як правило, передбачає здійснення кількох, послідовних станів.

4. Політико-правова складова – загальний процес охорони політико-правової складової економічної безпеки здійснюється за типовою схемою, яка охоплює такі елементи (дії) організаційно-економічного спрямування:

- аналіз загроз негативних впливів;
- оцінка поточного рівня забезпечення;
- планування комплексу заходів, спрямованих на підвищення цього рівня;
- здійснення ресурсного планування;
- планування роботи відповідних функціональних підрозділів підприємства;
- оперативна реалізація запропонованого комплексу заходів щодо організації належного рівня безпеки.

5. Екологічна складова – проблему охорони екологічної безпеки суспільства від суб'єктів господарювання, що здійснюють виробничо-комерційну діяльність, можна вирішити тільки через розробку і ретельне дотримання національних (міжнародних) норм мінімально допустимого вмісту шкідливих речовин, які потрапляють у навколишнє середовище, а також дотримання екологічних параметрів продукції, що виготовляється.

6. Силова складова. Принципову схему організації силових складових економічної безпеки з відокремлюванням послідовно виконуваних робіт.

Безпека сучасного підприємства забезпечується за допомогою таких режимів: конфіденційності і захисту об'єктів інтелектуальної власності, що формують інформаційну безпеку; фізичної охорони, тобто забезпечення фізичної безпеки майна і персоналу фірми.

За тих умов, що існують на українському ринку, розраховувати на ефективний захист своїх життєво важливих інтересів підприємств може лише у таких випадках:

- якщо він здатний організувати процедурно-орієнтований процес, який повинен бути спрямований на позбавлення потенційного супротивника інформації про виробничі і торговельні можливості і наміри підприємства, головним чином шлях виявлення та усунення індикаторів (тобто демаскуючих ознак каналів витоку інформації), пов'язаних із плануванням і здійсненням підприємницької діяльності;
- якщо у цьому процесі будуть задіяні всі службовці підприємства, а не тільки служба безпеки [2].

Сьогодні на ринку України, на якому існує понад тисяча приватних банків, більше трьох тисяч посередницьких фірм і більше одного мільйона малих підприємств, безпека стала таким самим товаром, як і нафта, газ, метал та інформація. На неї є попит, і при цьому досить значний. У співвідношенні з рівнем розвитку сучасних ринкових відносин і навколишньої ситуації в країні найбільшим попитом на ринку безпеки користуються послуги забезпечення фізичного та технічного захисту. Однак з установами ринку такого виду послуг буде зростати попит на ці види безпеки і зросте попит на технології і методики захисту комерційної таємниці, послуги забезпечення інформаційної безпеки, захист від ризику в комерційній діяльності, тобто на специфічні навички «контррозвідників, розвідників та аналітиків комерційних служб безпеки». Ця тенденція вже визначилася, і в міру її поширення і поглиблення, вірогідно буде зростати число охоронних підприємств і служб безпеки, буде змінюватися зміст і профіль їхньої роботи, тобто і тут закони ринку будуть дуже жорсткі, і багато охоронних підприємств, які не зможуть перебудувати свою роботу, збанкрутують [4].

У зв'язку з цим, будь-яке ігнорування законів ринкової економіки і потреб економічної безпеки дуже часто призводить до того, що упускаються корисні угоди, укладаються контракти з недобросовісними партнерами, приймаються на роботу особи з низькими моральними якостями або такими, що є «підставою» недобросовісних конкурентів чи навіть організованої злочинності.

Легше, дешевше і корисніше зберігати необхідний рівень економічної безпеки, ніж вести довгі, дорогі і не завжди перспективні судові процеси, намагаючись захистити свої права.

Список літератури

1. Безбожний В.Л. Вибір способу забезпечення соціально-економічної безпеки великих промислових підприємств: дис. кандидата екон. наук : 08.00.04 / Безбожний Володимир Леонідович. – Луганськ, 2009. – 197 с.
2. Гнилицька Л.В. Методологічні підходи до дослідження проблем економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності / Л.В. Гнилицька, О.І. Захаров // Вчені записки Університету економіки та права «КРОК». Зб. наук. праць. Вип. 25. – Київ, 2011. – С. 19–25.
3. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посіб. / [Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. та ін.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 541 с.
4. Ляшенко О.М. Взаємообумовленість і взаємозалежність економічної безпеки та розвитку підприємства / О.М. Ляшенко, Ю.С. Погорелов // Вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2008. – № 9. – С.136–141.
5. Экономическая безопасность : энциклопедия / [Шаваев А.Г., Багаутдинов А.Т. и др.]. – М.: Правовое просвещение, 2001. – 512 с.
6. Экономическая безопасность хозяйственных систем / [под общ. ред. А. В. Колосова]. – М. : Изд-во РАГС, 2001. – 446 с.

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ПАРАДОКСИ РОЗВИТКУ

Бараннік В.О., к.е.н., с.н.с.,

Національний інститут стратегічних досліджень в м. Дніпропетровську

Незважаючи на достатньо широке вживання термінології безпеки в наукових дослідженнях та практичній діяльності, багато теоретико-методологічних аспектів даного напрямку залишаються невизначеними та неузгодженими. Одними із таких моментів є співвідношення різних складових безпеки, в тому числі, і врахування динамічних процесів їх змін. Як приклад, економічна безпека є однією із основних складових національної безпеки, а, енергетична безпека – економічної безпеки. В такому разі, яким чином рівень енергетичної безпеки впливає, чи визначає рівень економічної безпеки, а, відповідно, рівень економічної безпеки – національної безпеки та яким чином такий вплив та взаємовплив буде змінюватися з часом? В роботі [1, с.4] визначається, що «мережа зв'язків між елементами системи економічної безпеки є складною та розгалуженою, що зумовлено надскладною конфігурацією такої системи». І в той же час, як показано в класичній, для економічної безпеки, роботі Л. Абалкіна [2], щодо складнощів в процесі забезпечення економічної безпеки країни визначається: «Тут не доречні половинчасті або нечіткі рішення, які прикриваються порою посиланнями на труднощі їх визначення або необхідність врахування реальних фінансових або інших обмежень. Що стосується складнощів, то їх дійсно не можливо недооцінювати. Але, якщо б суспільство, стикаючись з ними, завжди шукало обхідні шляхи, то його прогрес був би неможливий. Так і засоби подолання подібних труднощів добре відомі – це наукові дослідження, експертиза рішень, що пропонуються, узагальнення та осмислення світового досвіду».

В даній роботі, автором зроблена спроба знайти певні механізми впливу та взаємовпливу між основними складовими національної безпеки (економічною безпекою та енергетичною безпекою), в тому числі на рівні кількісно-якісних оцінок їх рівня та в динаміці – розвитку.

В загальному плані, як визначає Закон України «Про основи національної безпеки України» [3], **національна безпека** – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності,